

HET LOSLATEN VAN DE ARBEIDSEIS

DE BUDGETTAIRE EFFECTEN VAN HET GEDEELTELIJK
LOSLATEN VAN DE ARBEIDSEIS IN DE KINDEROPVANG

EINDRAPPORT

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

LIEKE SPAAI EN REMCO VAN EIJKEL

IN OPDRACHT VAN

BRANCHEVERENIGING MAATSCHAPPELIJKE KINDEROPVANG (BMK)

AMSTERDAM, NOVEMBER 2025

Samenvatting

Het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis voor kinderopvangvergoeding leidt tot jaarlijkse meerkosten voor de overheid van tussen €369 miljoen en €516 miljoen. Daarmee zijn de budgettaire effecten van deze tussenvorm beduidend kleiner dan bij volledige afschaffing van de arbeidseis.

Aanleiding

De Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang (BMK) heeft SEO Economisch Onderzoek gevraagd te onderzoeken wat de budgettaire effecten zijn van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis voor kinderopvangvergoeding in het nieuwe financieringsstelsel. De huidige arbeidseis blijft in het nieuwe stelsel bestaan en beperkt de toegang tot gesubsidieerde opvang tot ouders die werken, zich voorbereiden op werk of tijdelijk niet beschikbaar zijn voor arbeid. In het licht van de stelselherziening van directe financiering en een hoge, inkomensonafhankelijke vergoeding groeit de aandacht voor brede toegankelijkheid van gesubsidieerde kinderopvang voor alle kinderen. Uit eerder onderzoek van het Centraal Planbureau (CPB) en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) blijkt dat het vasthouden aan de arbeidseis weinig bijdraagt aan de ontwikkelingskansen van kinderen, de kansengelijkheid beperkt en vanuit pedagogisch perspectief beperkt te onderbouwen is.¹ Een tussenvorm – het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis – kan de toegankelijkheid vergroten tegen relatief beperkte meerkosten voor de overheid.

In dit rapport worden twee scenario's doorgerekend waarin twee dagen dagopvang of twee dagdelen buitenschoolse opvang per week voor alle kinderen worden vergoed tegen 96 procent, zonder arbeidseis. Het enige verschil tussen de scenario's is het invoeringsmoment (2029 of 2030). We berekenen de meerkosten voor het jaar van invoering zelf en de twee jaren erna.

Resultaten

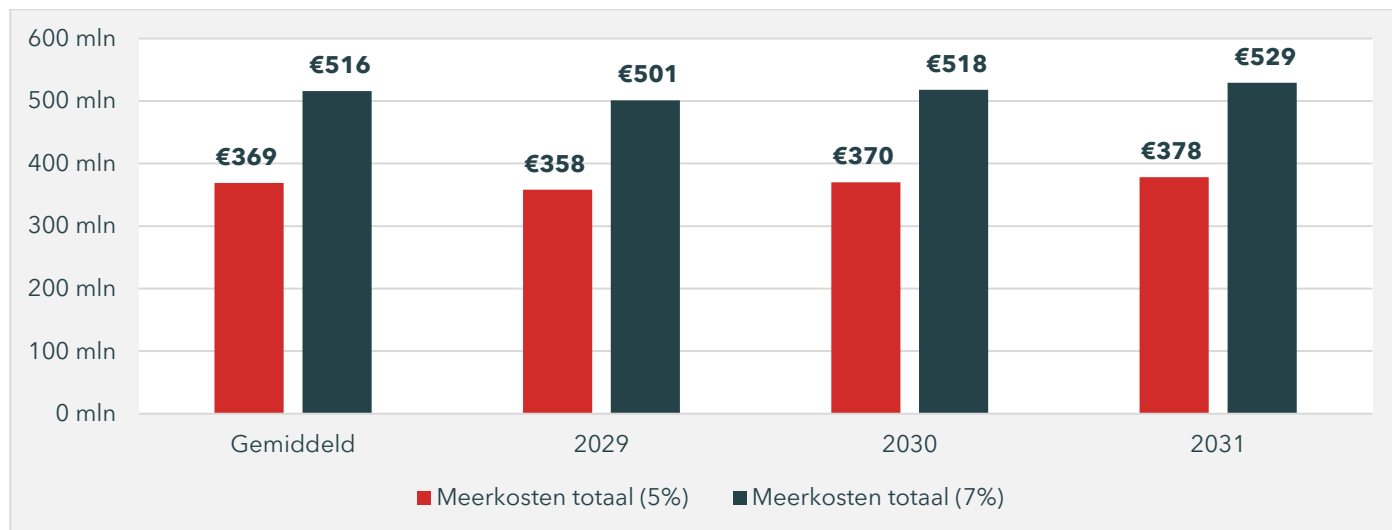
Figuur S.1 op de volgende pagina toont de budgettaire effecten voor het scenario waarin het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis samenvalt met de stelselhernieuwing (2029). Hieruit blijkt dat het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis leidt tot jaarlijkse meerkosten van gemiddeld tussen €369 miljoen en €516 miljoen in de periode 2029-2031. De bandbreedte wordt gevormd door onzekerheid over het gedragseffect, oftewel de verwachte vraagtoename doordat een grotere groep in aanmerking komt voor kinderopvangvergoeding. Bij een gedragseffect van 5 procent bedragen de gemiddelde meerkosten €369 miljoen per jaar; bij 7 procent loopt dit op tot €516 miljoen. Hierdoor vallen de kosten voor de overheid substantieel lager uit dan bij volledige afschaffing van de arbeidseis. De meerkosten van het gedeeltelijk loslaten bedragen zo'n €100 miljoen per jaar minder dan bij volledige afschaffing. In deze geschatte bedragen zijn ombuigingen wel en mogelijke besparingen op de uitvoeringskosten niet meegenomen.

De overige resultaten in het rapport vormen variaties op dit beeld. Deze varianten passen dezelfde rekenmethode toe, maar verschillen in aannames over het gebruik van kinderopvang, het jaar van invoering (2029 of 2030) of het al dan niet indexeren van de maximumuurprijs (MUP). De ordegrrootte van de budgettaire effecten blijft daarbij vergelijkbaar met die getoond in Figuur S.1.

¹ Bolhaar et al., 2023 en Roeters & Vliek, 2022

De in dit rapport gepresenteerde uitkomsten berusten op modelmatige berekeningen en aannames. Deze dienen te worden geïnterpreteerd als schattingen met een ruime onzekerheidsmarge en niet als exacte voorspellingen.

Figuur S.1 De meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029 liggen gemiddeld tussen €369 – €516 miljoen per jaar

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding en doel	5
1.2 Onderzoeksverantwoording	7
2 Budgettaire effecten	9
2.1 Aannames voor de vertaalslag van volledig naar gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis	9
2.2 Volledig afschaffen arbeidseis als tussenstap in de berekening	11
2.2 Gedeeltelijk afschaffen in 2029 (scenario 1)	12
2.3 Gedeeltelijk afschaffen in 2030 (scenario 2)	15
Referenties	18
Bijlage A Gevoeligheidsanalyse	19
Bijlage A.1 Volledig afschaffen als tussenstap in de berekening	20
Bijlage A.2 Gedeeltelijk afschaffen in 2029 (scenario 1)	21
Bijlage B Gedetailleerde beschrijving van uitgevoerde berekeningen	22
Bijlage B.1 Gedragseffect	23
Bijlage B.2 Vertaalslag van volledig gedeeltelijk loslaten arbeidseis	22
Bijlage B.3 Variant A - Gebruikerspatroon gebaseerd op huidige gebruikers	23
Bijlage B.4 Variant B - Lager gebruikerspatroon voor Groep 1	24

1 Inleiding

De BMK heeft SEO verzocht om onderzoek te doen naar de budgettaire effecten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis. In dit rapport rekenen we twee scenario's door waarin twee dagen dagopvang of twee dagdelen bso per week worden vergoed tegen 96 procent, zonder dat ouders hoeven te voldoen aan de huidige arbeidseis. De scenario's verschillen van elkaar in het invoeringsmoment (2029 of 2030).

1.1 Aanleiding en doel

Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang (BMK) heeft SEO Economisch Onderzoek gevraagd om onderzoek te doen naar de budgettaire effecten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis. Het recht op gesubsidieerde kinderopvang is momenteel gekoppeld aan de arbeidseis: ouders hebben alleen recht op kinderopvangtoeslag als zij betaald werk verrichten, zich (opnieuw) voorbereiden op deelname aan het arbeidsproces, binnenkort starten met werk of tijdelijk zijn uitgesloten van deelname aan het arbeidsproces.²

Binnen de context van de op handen zijnde stelselvernieuwing is er groeiende aandacht voor de brede toegankelijkheid van kinderopvang. Het debat over de toegankelijkheid, betaalbaarheid en inrichting van het kinderopvangstelsel speelt al jaren een belangrijke rol in zowel politiek als samenleving. Met de geplande hervorming richting een nieuw financieringssysteem – met directe financiering en een hoge, inkomensafhankelijke vergoeding voor werkende ouders – staat het stelsel opnieuw op een belangrijk kantelpunt.

Die brede toegankelijkheid is er op dit moment niet, vanwege de arbeidseis. Uit analyses van het Centraal Planbureau (CPB) en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) blijkt dat het huidige kabinetsplan voor bijna gratis kinderopvang voor werkende ouders slechts een beperkt effect heeft op de arbeidsparticipatie, terwijl de ontwikkelingskansen en kansengelijkheid voor kinderen nauwelijks verbeteren zolang kinderen van niet-werkende ouders grotendeels buiten het stelsel blijven.³ Daarnaast concluderen CPB en SCP dat het vasthouden aan de arbeidseis, gezien vanuit de pedagogische doelen van kinderopvang, nauwelijks verdedigbaar is.

Het loslaten of versoepelen van de arbeidseis kan daarmee bijdragen aan betere ontwikkelingskansen voor jonge kinderen, meer rust en ruimte in kwetsbare gezinnen bieden en – op langere termijn – bijdragen aan een stabielere arbeidsdeelname doordat ouders de mogelijkheid krijgen om werk te zoeken, scholing te volgen of te re-integreren.⁴ Tegenover deze potentiële maatschappelijke baten staan hogere collectieve uitgaven, omdat een grotere groep ouders gebruik kan maken van gesubsidieerde opvang.

² Arbeidseis gedefinieerd in *Memorie van Toelichting Wetsvoorstel financiering kinderopvang*, p.29
<https://internetconsultatie.nl/wetfinancieringkinderopvang/b1>

³ Bolhaar et al., 2023 en Roeters & Vlieg, 2022.

⁴ Jongenelen et al. (2025).

Tot nu toe zijn alleen de budgettaire effecten van het volledig loslaten van de arbeidseis bekend. Bestaande ramingen, zoals gepubliceerd door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)⁵ en het CPB⁶, richten zich uitsluitend op het volledig afschaffen van de arbeidseis. Daarbij lopen de schattingen uiteen, mede door verschillen in aannames over gebruiksgedrag en samenloop met gemeentelijke regelingen. Het ministerie van SZW raamt de meerkosten van het afschaffen van de arbeidseis op circa €970 miljoen per jaar. Dit bedrag houdt nog geen rekening met de vrijval van gemeentelijke regelingen voor ouders die vanwege een sociaal medische indicatie (SMI) niet aan de arbeidseis voldoen, de vrijval van de financiering van gemeentelijke kinderopvang (samen circa €100 miljoen) en mogelijke dubbele financieringsstromen binnen de voorschoolse educatie.⁴ Het CPB komt in de meest recente Keuzes in Kaart (doorrekening verkiezingsprogramma's) uit op een bruto intensivering van circa €800 miljoen, exclusief ombuigingen van gemeentelijke regelingen zoals de Gemeentelijke Onderwijsachterstandenbeleid (GOAB)-middelen.⁵ In Keuzes in Kaart wordt het vervallen van gemeentelijke financieringsstromen geraamd als een ombuiging (besparing) van circa €200 miljoen in 2030 en €300 miljoen structureel per jaar.⁷

Het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis kan brede toegankelijkheid en relatief lage collectieve uitgaven samenbrengen. Deze tussenvorm sluit aan bij de wens van de BMK om kinderopvang stapsgewijs toegankelijk te maken voor alle kinderen, ongeacht de arbeidspositie van hun ouders.

Tegen deze achtergrond rekenen we in dit rapport verschillende scenario's door waarin twee dagen dagopvang of twee dagdelen (en twee dagen in vakantieweken) buitenschoolse opvang (bso) per week voor alle kinderen worden vergoed tegen 96 procent, zonder dat ouders hoeven te voldoen aan de arbeidseis. Voor deze tussenvorm bestaan momenteel geen ramingen. Gastouderopvang blijft buiten beschouwing om zo te kunnen aansluiten bij de vraagprognoses van het ministerie van SZW voor de komende jaren en onder het nieuwe stelsel, die alleen betrekking hebben op dagopvang en bso.⁸

Centraal staat de vraag wat de budgettaire effecten zijn van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis en hoe deze kosten zich verhouden tot de meerkosten van volledige afschaffing van de arbeidseis. In deze analyse onderscheiden we twee mogelijke invoeringsmomenten voor het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis. Per scenario rekenen we twee varianten door die verschillen in de aannames over het gebruik van kinderopvang door ouders die door het loslaten van de arbeidseis nu ook kinderopvang kunnen gebruiken. Dit leidt tot de volgende vier doorrekeningen:

1. Scenario 1: De arbeidseis wordt gedeeltelijk losgelaten in 2029, gelijktijdig met de invoering van het nieuwe stelsel.
 - a. Variant 1A: ouders die door het loslaten van de arbeidseis recht hebben op kinderopvang nemen gemiddeld evenveel dagen af als huidige groep ouders met recht op kinderopvangtoeslag (KOT).
 - b. Variant 1B: ouders die door het loslaten van de arbeidseis recht hebben op kinderopvang nemen gemiddeld minder dagen af dan de huidige groep ouders met recht op KOT.
2. Scenario 2: De arbeidseis wordt gedeeltelijk losgelaten in 2030, een jaar nadat het nieuwe stelsel is ingevoerd.
 - a. Variant 2A: ouders die door het loslaten van de arbeidseis recht hebben op kinderopvang nemen gemiddeld evenveel dagen af als huidige groep ouders met recht op kinderopvangtoeslag (KOT).

⁵ Zie Bijlage 1 begroting 2025 SZW: <https://open.overheid.nl/documenten/81e743c2-46bb-4d1e-ba02-741401182738/file>

⁶ Zie CPB (2025), p. 126 (*Loslaten arbeidseis kinderopvangtoeslag, D66_105*).

⁷ Zie CPB (2025), p. 170 (*Hervorming kinderopvang (ombuiging GOAB), GL-PvdA_101_c*).

⁸ Zie Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025): <https://open.overheid.nl/documenten/c22fbe00-1363-47e9-8ef9-0f66d18446de/file>

- b. Variant 2B: ouders die door het loslaten van de arbeidseis recht hebben op kinderopvang nemen gemiddeld minder dagen af dan de huidige groep ouders met recht op KOT.

1.2 Onderzoeksverantwoording

Deze paragraaf schetst de aanpak waarmee we bovengenoemde scenario's doorrekenen. De analyse start met een berekening van de budgettaire effecten van het volledig loslaten van de arbeidseis in het nieuwe financieringsstelsel. Daarna volgt een berekening van de meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis. De scenarioberekeningen steunen op de onderstaande bouwstenen en gebruiken gegevens van het CBS, het ministerie van SZW (de Rijksbegroting) en eerder onderzoek⁹.

Vaststellen van de doelgroep

Om de budgettaire effecten van het (gedeeltelijk) afschaffen van de arbeidseis te bepalen, is vastgesteld voor welke groepen kinderen het volledig of gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis relevant is. De scenariostudie onderscheidt **drie doelgroepen** met verschillende gebruikspatronen, vormen van financiering en budgettaire gevolgen:

1. **Groep 1** bestaat uit kinderen van ouders die onder het huidige stelsel geen recht op kinderopvangtoeslag (KOT) hebben omdat zij niet voldoen aan de arbeidseis en niet onder een gemeentelijke regeling vallen. Een deel van deze groep zal kinderopvang gaan afnemen, wat een gedragseffect is van het (gedeeltelijk) loslaten van de arbeidseis. Dit leidt tot een toename van het aantal gevraagde kinduren. In dit rapport wordt deze groep geclassificeerd als nieuwe gebruikers van formele kinderopvang.
2. **Groep 2** bestaat uit kinderen van ouders die nu geen recht op KOT hebben en wel gebruikmaken van gemeentelijke peuteropvang, met of zonder voorschoolse educatie.
3. **Groep 3** bestaat uit kinderen die geen recht op KOT hebben en wel gebruikmaken van kinderopvang op basis van een Sociaal-Medische Indicatie (SMI), waarvoor zij gemeentelijke ondersteuning ontvangen.

Gedragseffect bij loslaten arbeidseis

De belangrijkste bouwsteen in de scenarioberekeningen is het gedragseffect. Dit effect betreft de vraagtoename doordat niet-werkende ouders kinderopvang gaan afnemen. Voor het volledig loslaten van de arbeidseis hanteert het ministerie van SZW een gedragseffect van 7 procent.¹⁰ Eigen berekeningen leiden tot een geschatte vraagtoename van 6 procent, zie Bijlage B. Vanwege de onzekerheid over de grootte van dit gedragseffect rekenen we in dit rapport met een bandbreedte van 5 tot 7 procent. Deze bandbreedte hanteren we voor zowel dagopvang als buitenschoolse opvang. We differentiëren het gedragseffect dus niet naar opvangtype.

Huidig gebruik van formele kinderopvang

Voor het vertalen van de budgettaire effecten van het volledig loslaten van de arbeidseis naar scenario's met een gedeeltelijke versoepeling is inzicht nodig in de huidige verdeling van ouders over het aantal dagen formele kinderopvang per week (zie Bijlage B). Hiervoor maken we gebruik van gegevens van het CBS. Op basis van deze verdeling maken we aannames over het gebruik van ouders op wie de gedeeltelijke versoepeling van toepassing is. Dit bepaalt welk deel van de ouders wordt gemaximeerd in het gewenste aantal af te nemen dagen of dagdelen kinderopvang.

⁹ Bolhaar et al., 2023; Roeters & Bucx, 2018; Van Elk & Koot, 2020.

¹⁰ Zie Bijlage 1 van Kamerbrief *Stand van zaken herziening financieringsstelsel kinderopvang*, 15 september 2023: <https://open.overheid.nl/documenten/a7919336-ed87-473d-8227-8cb886cad08c/file>

Ontwikkeling van de vraag onder het nieuwe financieringsstelsel

De analyse gebruikt ramingen van het ministerie van SZW over de ontwikkeling van de vraag naar dagopvang en bso in het nieuwe stelsel. Deze ramingen zijn opgenomen in de bijlage van de Kamerbrief 'Toegankelijkheid en doelmatigheid nieuwe financieringsstelsel kinderopvang' van 15 september 2025.¹¹

Ontwikkeling van de maximumuurprijs (MUP) en het vergoedingstarief

De hoofdanalyse drukt de scenarioberekeningen uit in het prijspeil van 2026, om aan te sluiten bij de wijze waarop het ministerie van SZW en het CPB hun ramingen presenteren. Een gevoeligheidsanalyse rekent daarnaast met indexatie van de MUP in latere jaren. Het vergoedingstarief in het nieuwe financieringsstelsel bedraagt 96 procent.

Gemeentelijke regelingen

Aan de hand van de verdeling van drie typen doelgroepen die we onderscheiden, bepalen we welke huidige financieringswijze (gemeentelijke (co)financiering van peuteropvang voor niet-werkende ouders, GOAB-middelen voor voorschoolse educatie van doelgroeppeuters, of de SMI-regeling) wordt gebruikt en hoe dit verandert in een nieuw stelsel waarbij de arbeidseis (gedeeltelijk) wordt losgelaten.

Interpretatie van de resultaten

De in dit rapport gepresenteerde uitkomsten berusten op modelmatige berekeningen en aannames. Deze dienen te worden geïnterpreteerd als schattingen met een ruime onzekerheidsmarge en niet als exacte voorspellingen.

¹¹ Zie Bijlage 1: *Kengetallen kinderopvang (2025)* van Kamerbrief *Toegankelijkheid en doelmatigheid in het nieuwe financieringsstelsel*, 15 september 2025: <https://open.overheid.nl/documenten/c22fbe00-1363-47e9-8ef9-0f66d18446de/file>

2 Budgettaire effecten

In de periode 2029-2031 bedragen de gemiddelde jaarlijkse meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis tussen de €369 miljoen en €516 miljoen. Dit is onder de aanname dat de nieuwe gebruikers een vergelijkbaar gebruik hebben als de huidige gebruikers. Bij een lager gebruik liggen de gemiddelde meerkosten voor de overheid tussen de €297 miljoen en €415 miljoen per jaar.

In dit hoofdstuk werken we twee scenario's uit waarin de arbeidseis gedeeltelijk vervalt. De analyse richt zich uitsluitend op de meerkosten ten opzichte van een situatie waarin de arbeidseis onder het nieuwe financieringsstelsel blijft bestaan. De raming bestrijkt de periode 2029-2031. De hoofdstukopzet volgt drie stappen. Eerst berekent de analyse de meerkosten van het volledig loslaten van de arbeidseis. Daarna vertalen we deze meerkosten naar de scenario's waarin de arbeidseis gedeeltelijk vervalt. Tot slot presenteert de analyse in Bijlage A een gevoeligheidsvariant waarin de MUP na 2026 een jaarlijkse indexatie van 3,96 procent volgt. Een toelichting op de berekeningen is gepresenteerd in Bijlage B.

2.1 Aannames voor de vertaalslag van volledig naar gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis

De vertaling van de meerkosten bij volledige afschaffing van de arbeidseis naar scenario's met een gedeeltelijke versoepeling steunt op vier aannames.

Aanname 1

Ouders van kinderen die nu geen recht hebben op KOT, maar wel gebruikmaken van kinderopvang via gemeentelijke regelingen (Groepen 2 en 3) blijven hetzelfde aantal kinduren afnemen wanneer de arbeidseis volledig vervalt.¹² De financiering van kinderopvang voor deze twee groepen loopt nu via gemeentelijke middelen en zal bij het loslaten van de arbeidseis onder het nieuwe financieringsstel onder het Rijk vallen. Voor deze groepen leidt afschaffing van de arbeidseis tot een verschuiving van gemeentelijke financiering naar Rijksmiddelen, zonder netto meerkosten bij constant gebruik van kinderopvang.

Aanname 2

Binnen Groep 1 (nieuwe gebruikers) leidt het loslaten van de arbeidseis naar verwachting tot een extra toename van het aantal gevraagde kinduren. Omdat er geen recente schattingen met betrekking tot dit gedragseffect beschikbaar zijn, baseren we ons op een enquêtestudie van het SCP uit 2018 onder ouders met kinderen van 0-12 jaar. In dit onderzoek is specifiek aan ouders die géén gebruikmaken van kinderopvang gevraagd welke redenen

¹² Bij het volledig loslaten van de arbeidseis is het in principe mogelijk dat een deel van de ouders van Groepen 2 en 3 meer uren gaat afnemen dan dat zij nu doen. Omdat dit naar verwachting om een beperkt aantal uren gaat (vanwege de relatief kleine doelgroep) en er geen gegevens beschikbaar zijn om dit effect te schatten, veronderstellen we voor deze groepen een constant gebruik. De brede bandbreedte van het gehanteerde gedragseffect (5-7 procent) biedt ruimte voor een groter gedragseffect dan onze puntschatting van 6 procent. Dit punt speelt nauwelijks bij het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis, omdat het maximale aantal vergoede uren dan vrijwel overeenkomt met het huidige maximale aantal uren onder de gemeentelijke regelingen.

daaraan ten grondslag liggen.¹³ Omdat de schatting van het gedragseffect daarmee aanzienlijke onzekerheid kent, werken we met een bandbreedte van 5 tot 7 procent. We veronderstellen een uniform gedragseffect voor zowel dagopvang als bso. Deze extra groei komt bovenop de door SZW geraamde volumegroei van 23 procent in de periode 2024–2031 als gevolg van de stelselwijziging (21,9 procent) en demografische ontwikkelingen, conjunctuureffecten en door veranderende voorkeuren van ouders.¹⁴

Aanname 3

De hoofdanalyse drukt de meerkosten uit in het prijspeil van 2026, met de MUP op het niveau van dat jaar. In de gevoeligheidsanalyse volgt de MUP vanaf 2027 een jaarlijkse indexatie van 3,96 procent (zie Bijlage A).

Aanname 4

Voor het gebruik van kinderopvang door ouders in Groep 1 gaan we uit van twee varianten: een gelijk gebruik als huidige gebruikers met recht op KOT (variant A) of een lager gebruik dan deze groep (variant B). Deze aanname over het gebruik van kinderopvang door Groep 1 bepaalt welk deel van deze ouders wordt gemaximeerd in het aantal af te nemen dagen of dagdelen (zie Bijlage B voor een toelichting op de achterliggende berekeningen).¹⁵ Daarmee is deze aanname bepalend voor de berekening van de meerkosten van volledig naar gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis.

Aanname 5

Eventuele besparingen op de uitvoeringskosten bij het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis zijn niet meegenomen in deze berekeningen. Het gaat daarbij enerzijds om gemeentelijke uitvoeringslasten, zoals het beoordelen van aanvragen voor door gemeenten gefinancierde opvang en het controleren van doelgroepcriteria. Anderzijds betreft het kosten voor het toetsen van de arbeidseis binnen het kinderopvangstelsel. Bij gedeeltelijk loslaten vervalt een deel van deze controlelast, omdat alleen voor ouders die meer dan twee dagen dagopvang of twee dagdelen bso per week afnemen nog hoeft te worden vastgesteld of zij aan de arbeidseis voldoen. De bandbreedtes die gepresenteerd worden, vormen daarmee naar verwachting een bovengrens van de daadwerkelijke meerkosten voor de overheid van het gedeeltelijk afschaffen van de arbeidseis binnen het nieuwe financieringsstelsel.

Uitwerking scenario's

Scenario 1 laat de arbeidseis per 2029 gedeeltelijk vervallen voor twee dagen dagopvang of twee dagdelen bso, gelijktijdig met de invoering van het nieuwe financieringsstelsel. Scenario 2 laat de arbeidseis per 2030 gedeeltelijk vervallen, één jaar nadat het nieuwe stelsel is ingevoerd. Voor de scenario's (1A t/m 2B) tonen we de totale meerkosten en de verdeling daarvan naar opvangtype (dagopvang of bso).

¹³ Roeters & Bucx (2018).

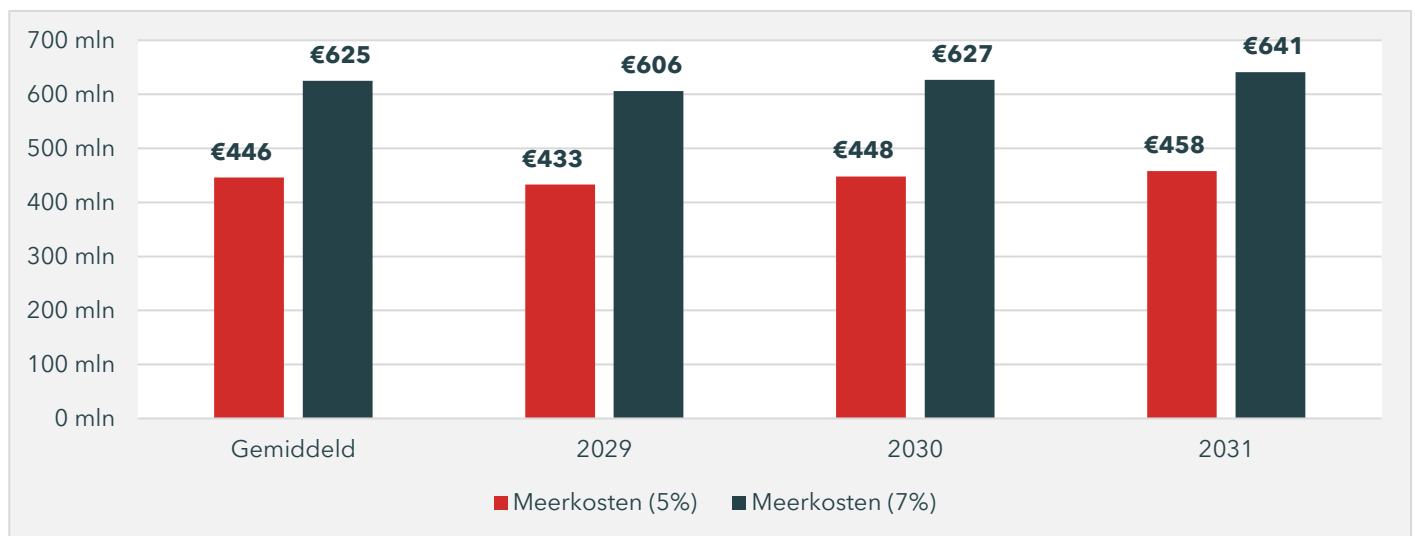
¹⁴ Zie *Memorie van Toelichting Wetsvoorstel financiering kinderopvang*, p.56
<https://internetconsultatie.nl/wetfinancieringkinderopvang/b1>

¹⁵ Er zijn geen gegevens beschikbaar over het gebruik van formele kinderopvang in dagdelen; het CBS rapporteert alleen het aantal dagen per week dat ouders met kinderen van 0–12 jaar aangeven gebruik te maken van kinderopvang. Omdat hierbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen dagen en dagdelen, veronderstellen we dat de verdeling van het aantal dagen per week voor de dagopvang en voor bso gelijk zijn aan elkaar.

2.2 Volledig afschaffen arbeidseis als tussenstap in de berekening

Figuur 2.1 laat de meerkosten zien van het volledig afschaffen van de arbeidseis in 2029. De meerkosten bedragen gemiddeld **€ 446 miljoen tot € 625 miljoen per jaar**, afhankelijk van het gedragseffect. Tussen 2029 en 2031 nemen de meerkosten toe. Dit is het gevolg van een toename in het aantal gevraagde kinduren onder het nieuwe financieringsstelsel.

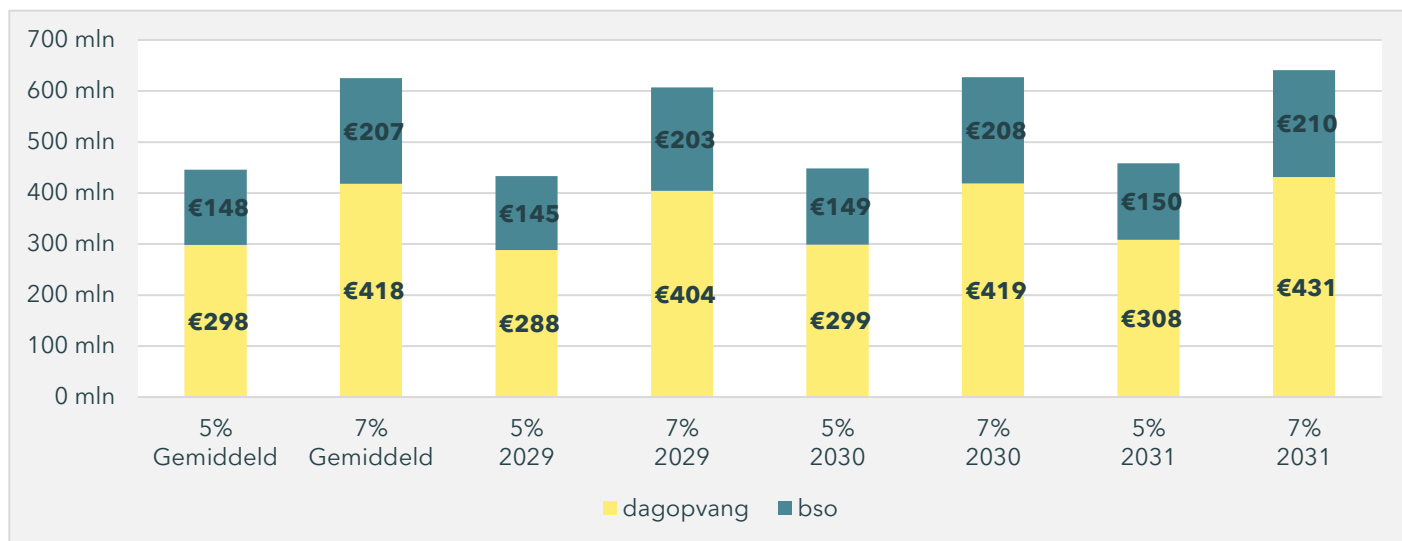
Figuur 2.1 De meerkosten bij het volledig loslaten van de arbeidseis in 2029 liggen gemiddeld tussen de €446 - €625 miljoen per jaar

Bron: Cijfers vraagprognose uit *Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025)*, bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Figuur 2.2 splitst deze meerkosten uit naar dagopvang en bso. Hieruit volgt dat circa 67 procent van de meerkosten bestaat uit kosten van dagopvang en 33 procent uit kosten van bso.

Figuur 2.2 De meerkosten van dagopvang zijn €298 – €418 miljoen per jaar en van bso €148 – €207 miljoen

Bron: Cijfers vraagprognose uit *Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025)*, bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

2.3 Gedeeltelijk afschaffen in 2029 (scenario 1)

We berekenen de meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis als afgeleide van de eerder berekende meerkosten bij het volledig loslaten. Scenario's 1 en 2 veronderstellen dat de overheid niet alle door ouders gewenste opvangdagen vergoedt, maar alleen tot een vastgesteld maximum: twee dagen dagopvang of twee dagdelen bso per week. Op basis van gegevens over het gebruik van kinderopvang onder huidige gebruikers bepalen we welk deel van het totale gebruik binnen dit plafond valt.

Hierbij maken we onderscheid tussen dagopvang en bso, omdat gebruik en plafond verschillen. Voor dagopvang rekenen we met een maximum van twee dagen per week. Voor bso rekenen we met een maximum van twee dagdelen per week. Dit levert per opvangvorm een eigen schaalfactor op: het deel van het gebruik dat binnen het plafond valt en dus voor vergoeding in aanmerking komt. We berekenen de meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis door de meerkosten bij het volledig loslaten te vermenigvuldigen met deze schaalfactoren.

We werken dit uit in twee varianten. In Variant A nemen we aan dat de nieuwe doelgroep evenveel opvangdagen zou willen afnemen als de huidige gebruikers. Variant B gaat uit van een lager gemiddeld aantal opvangdagen voor deze groep.¹⁶

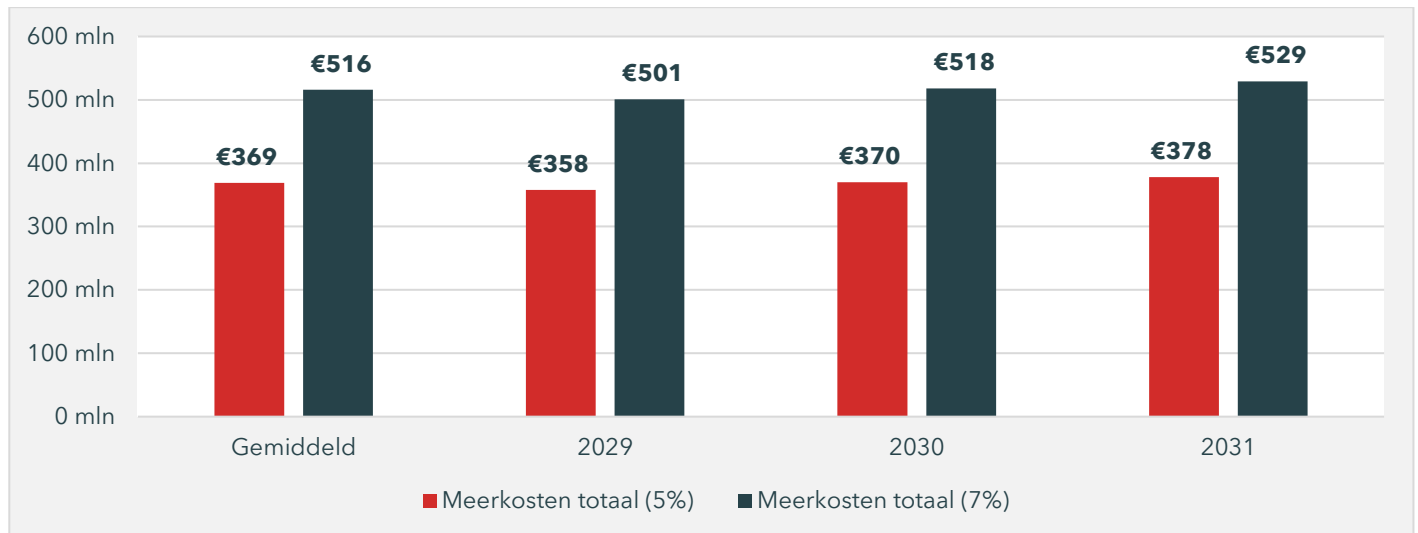
2.3.1 Variant A: dezelfde verdeling in de afname als huidige gebruikers

Figuur 2.3 presenteert de meerkosten bij het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029. De gemiddelde meerkosten onder scenario 1A liggen tussen de **€369 miljoen en €516 miljoen per jaar**, afhankelijk van het

¹⁶ De gehanteerde verdeling is gebaseerd op het huidige gebruik van formele kinderopvang door ouders binnen het KOT-systeem. Dit patroon is afgeleid van een vergoeding lager dan 96 procent, waardoor het gewenste gebruik onder ouders van Groep 1 bij 96 procent vergoeding mogelijk hoger ligt. Variant A vormt daarmee een conservatieve inschatting.

gedragseffect. Hiermee liggen de meerkosten van het gedeeltelijk loslaten grofweg €100 miljoen lager dan bij het volledig loslaten van de arbeidseis.

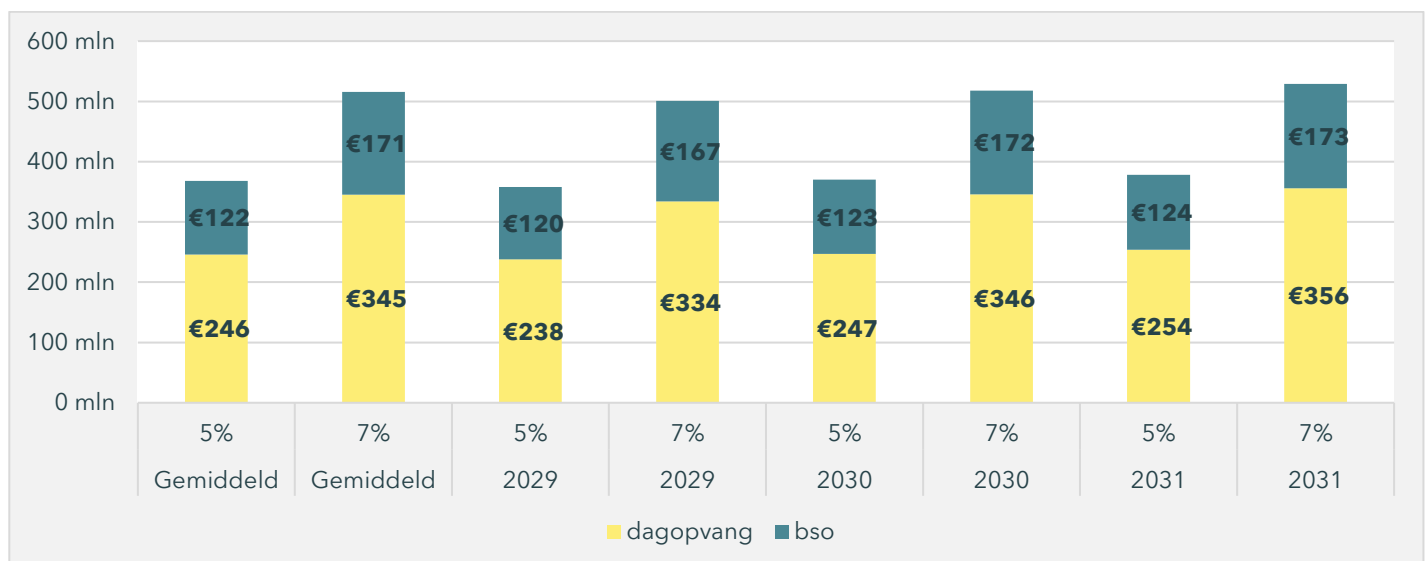
Figuur 2.3 De meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029 liggen gemiddeld tussen €369 - €516 miljoen per jaar (scenario 1A)

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Figuur 2.4 toont hoe deze jaarlijkse meerkosten zijn opgebouwd. De meerkosten van de dagopvang zijn goed voor ongeveer 67 procent van de totale meerkosten. De meerkosten van het afschaffen van de arbeidseis voor twee dagen dagopvang ligt gemiddeld tussen de **€246 miljoen en €345 miljoen per jaar**. Voor bso liggen de gemiddelde meerkosten aanzienlijk lager: tussen de **€122 miljoen en €171 miljoen per jaar**.

Figuur 2.4 Onder scenario 1A liggen de meerkosten van de dagopvang gemiddeld tussen €246 - €345 miljoen per jaar en voor de bso tussen €122 - €171 miljoen per jaar

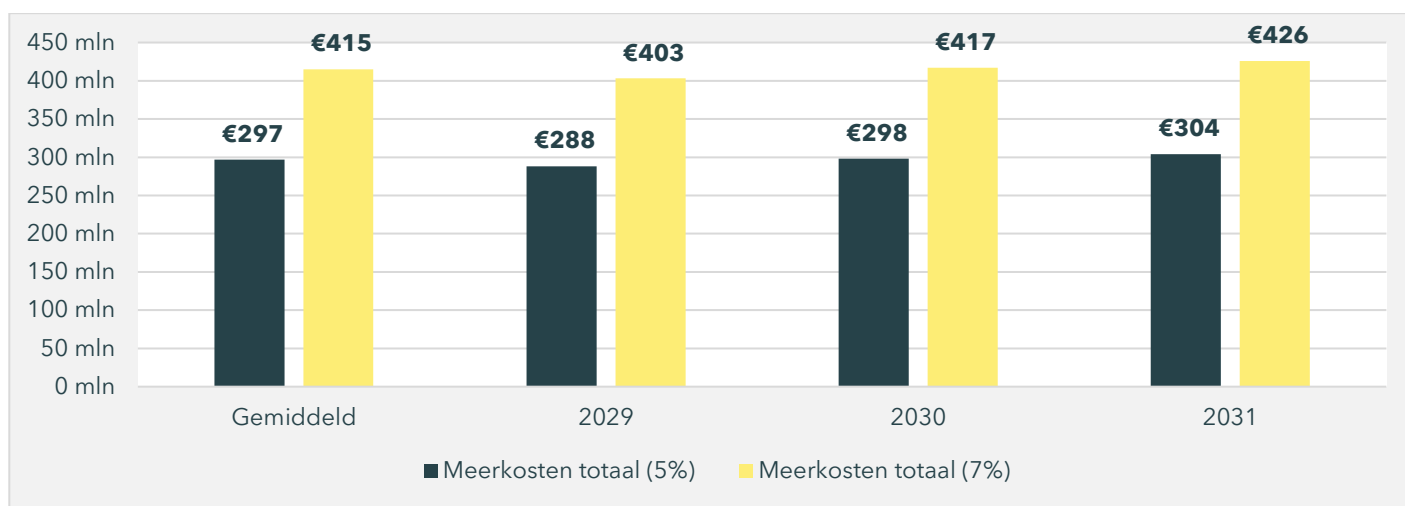

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

2.3.2 Variant B: lager gebruik dan huidige gebruikers onder KOT

Figuur 2.5 presenteert de meerkosten bij het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029, waarbij is aangenomen dat nieuwe gebruikers minder dagen afnemen dan huidige gebruikers (scenario 1B). De gemiddelde meerkosten onder dit scenario liggen tussen de **€297 miljoen en €415 miljoen per jaar**, afhankelijk van het gedragseffect. Dit is ongeveer €70 tot €100 miljoen lager dan de bandbreedte onder scenario 1A, als gevolg van de aanname dat de huishoudens die vallen onder Groep 1 minder kinderopvang afnemen dan huidige gebruikers met recht op KOT.

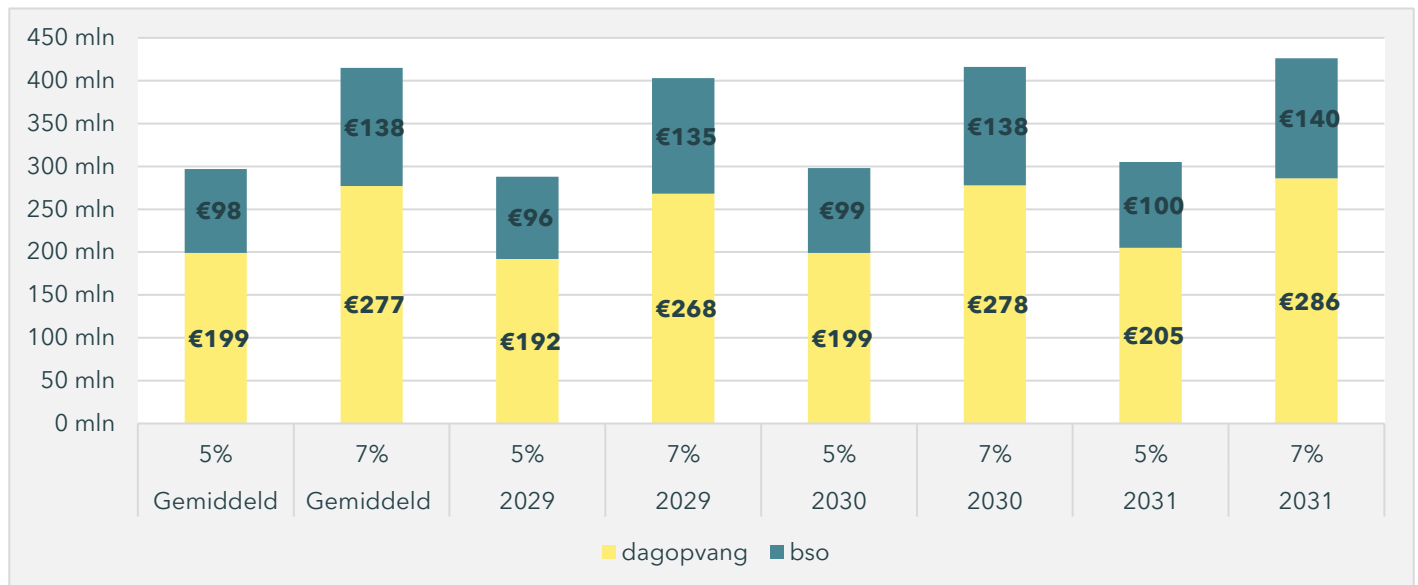
Figuur 2.5 De meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029 liggen gemiddeld tussen €297 - €415 miljoen per jaar (Scenario 1B)

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Figuur 2.6 laat zien hoe de meerkosten in scenario 1B zijn verdeeld over dagopvang en bso. Net als in scenario 1A komt het grootste deel van de kosten uit de dagopvang: de extra uitgaven bedragen gemiddeld **€199 miljoen tot €277 miljoen per jaar**. Voor de bso liggen de meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029 gemiddeld tussen de **€98 miljoen en €138 miljoen per jaar**.

Figuur 2.6 Onder scenario 1B liggen de meerkosten van de dagopvang gemiddeld tussen €199 – €277 miljoen per jaar en voor de bso tussen €98 – €138 miljoen per jaar

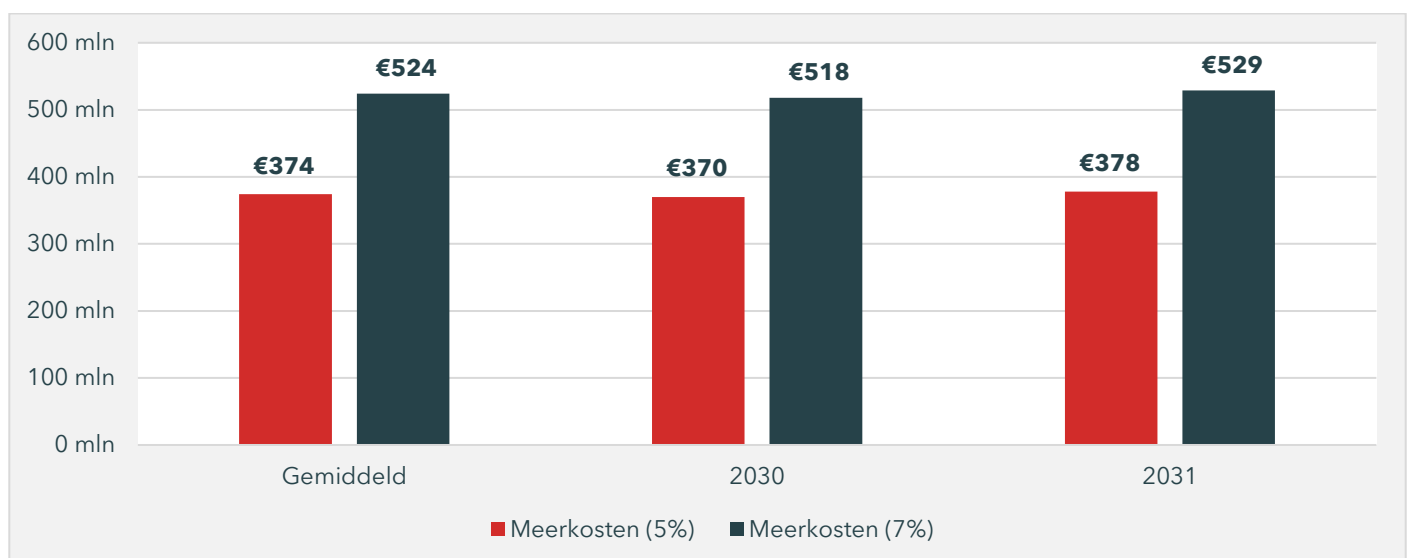
Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

2.4 Gedeeltelijk afschaffen in 2030 (scenario 2)

2.4.1 Variant A: dezelfde verdeling in de afname als huidige gebruikers

Figuur 2.7 presenteert de meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2030 (scenario 2A). De gemiddelde meerkosten liggen tussen de **€374 miljoen en €524 miljoen per jaar**, afhankelijk van het gedragseffect.

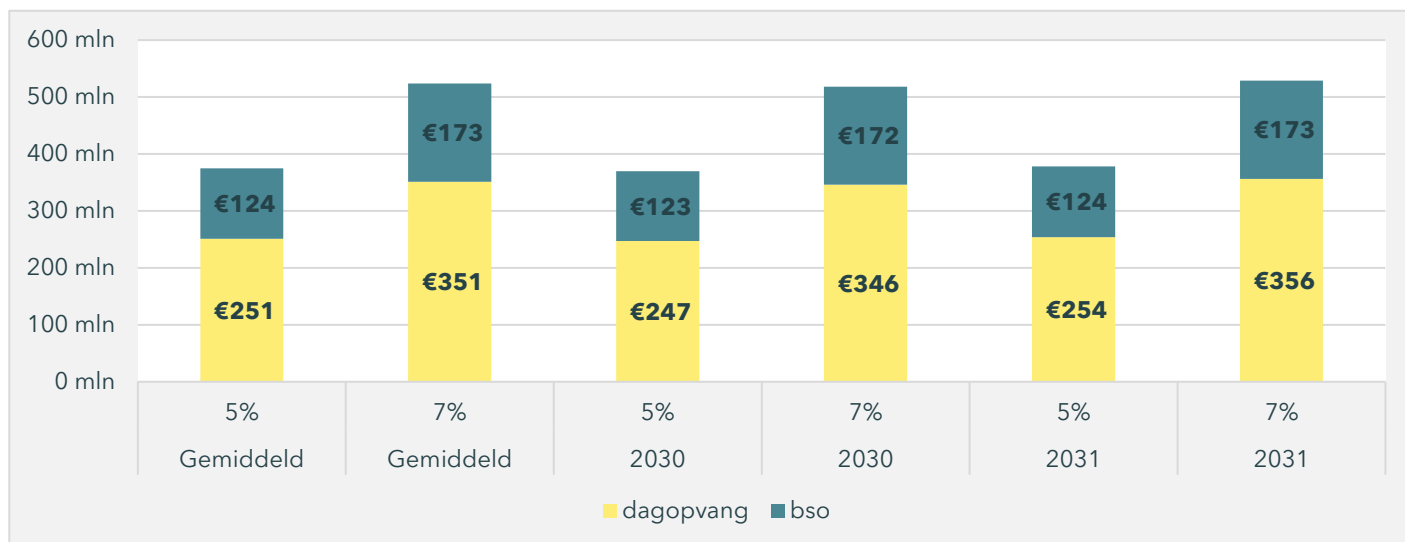
Figuur 2.7 De meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2030 liggen gemiddeld tussen €374 – €524 miljoen per jaar (Scenario 2A)

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Figuur 2.8 toont de uitsplitsing van de jaarlijkse meerkosten per opvangtype, onder de relatief lage (5 procent) en de hoge vraagtoename (7 procent). De toename van het aantal kinduren binnen de dagopvang leidt tot gemiddelde meerkosten van tussen de **€251 miljoen en €351 miljoen per jaar**. Voor de bso betreft de bandbreedte gemiddeld **€124 miljoen tot €173 miljoen per jaar**.

Figuur 2.8 Onder scenario 2A liggen de meerkosten van de dagopvang gemiddeld tussen €255 – €351 miljoen per jaar en voor de bso tussen €124 – €173 miljoen per jaar

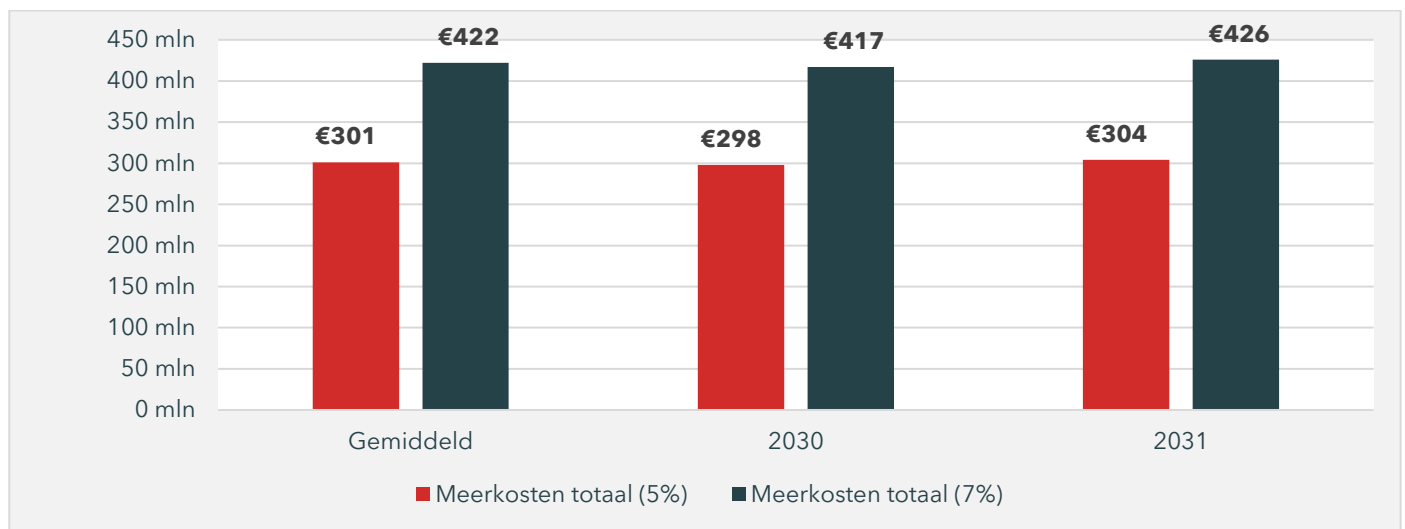

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

2.4.2 Variant B: lager gebruik dan huidige gebruikers onder KOT

Figuur 2.9 presenteert de meerkosten bij het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2030 (scenario 2B). Het budgettaire effect van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis onder dit scenario ligt tussen de **€301 miljoen en €422 miljoen per jaar**, afhankelijk van het gedragseffect.

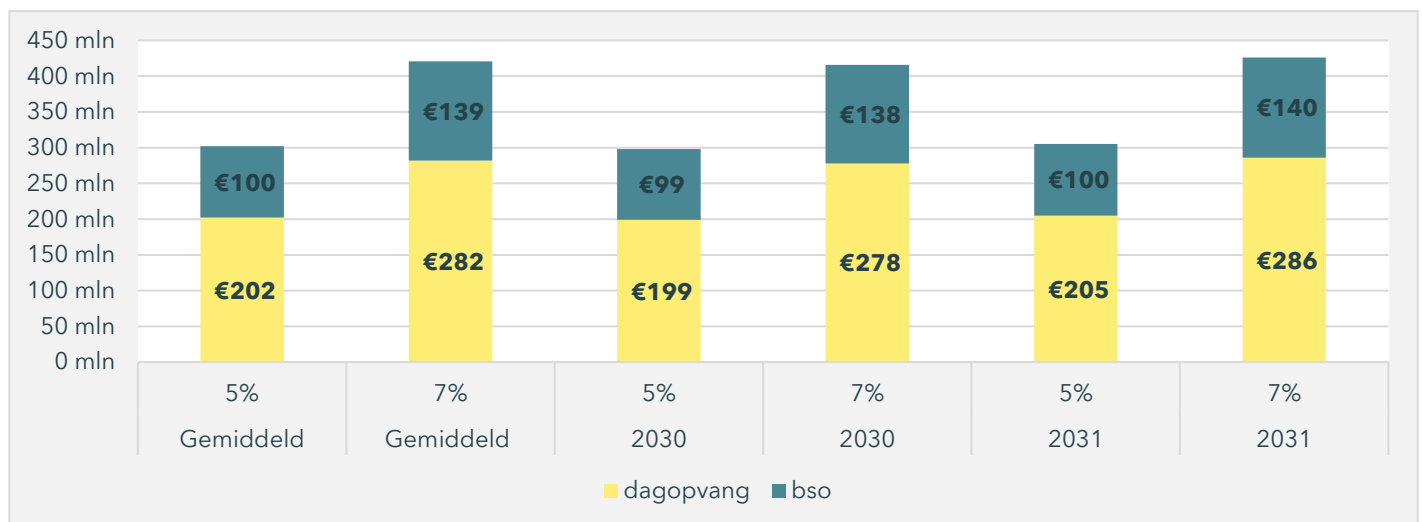
Figuur 2.9 De meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2030 liggen gemiddeld tussen €301 – €422 miljoen per jaar (scenario 2B)

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Figuur 2.10 toont de uitsplitsing van de jaarlijkse meerkosten per opvangtype, onder de relatief lage (5 procent) en hoge vraagtoename (7 procent). De toename van het aantal kinderen binnen de dagopvang leidt tot gemiddelde meerkosten tussen de **€202 miljoen en €282 miljoen per jaar**. Voor de bso bedraagt de bandbreedte gemiddeld **€100 miljoen tot €139 miljoen per jaar**.

Figuur 2.10 Onder scenario 2B liggen de meerkosten van de dagopvang gemiddeld tussen €202 – €282 miljoen per jaar en voor de bso tussen €100 – €139 miljoen per jaar

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Referenties

- Bolhaar, J., Bucx, F., Jongen, E., Roeters, A. & Vlieg, M. (2023). Herziening financieringsstelsel kinderopvang: Maatschappelijke effecten van het voorgenomen kabinetsplan (SCP-publicatie 2023-12). Den Haag: Centraal Planbureau & Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Centraal Planbureau (2025). Keuzes in Kaart 2027 – 2030. Doorrekeningen verkiezingsprogramma's. Den Haag: Centraal Planbureau.
- Elk, R. van & Koot, P. (2020). Doorrekeningen scenario's kindvoorzieningen. CPB-notitie, december 2020. Den Haag: Centraal Planbureau.
- Jongenelen, L., Van der Tuin, I., Demir, I. & Blom, M. (2025). Kinderopvangtoeslag in de participatiewet. Onderzoek naar het recht op kinderopvangtoeslag voor ouders met jonge kinderen in de bijstand. Utrecht: Significant APE.
- Roeters, A. & Bucx, F. (2018). Kijk op kinderopvang. Hoe ouders denken over de betaalbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van kinderopvang (SCP-publicatie 2018-21). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Roeters, A. & Vlieg, M. (2022). Reflectie SCP op herziening kinderopvangbeleid: Breuk met eerder beleid zorgelijk met het oog op kansenongelijkheid. Kennisnotitie, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

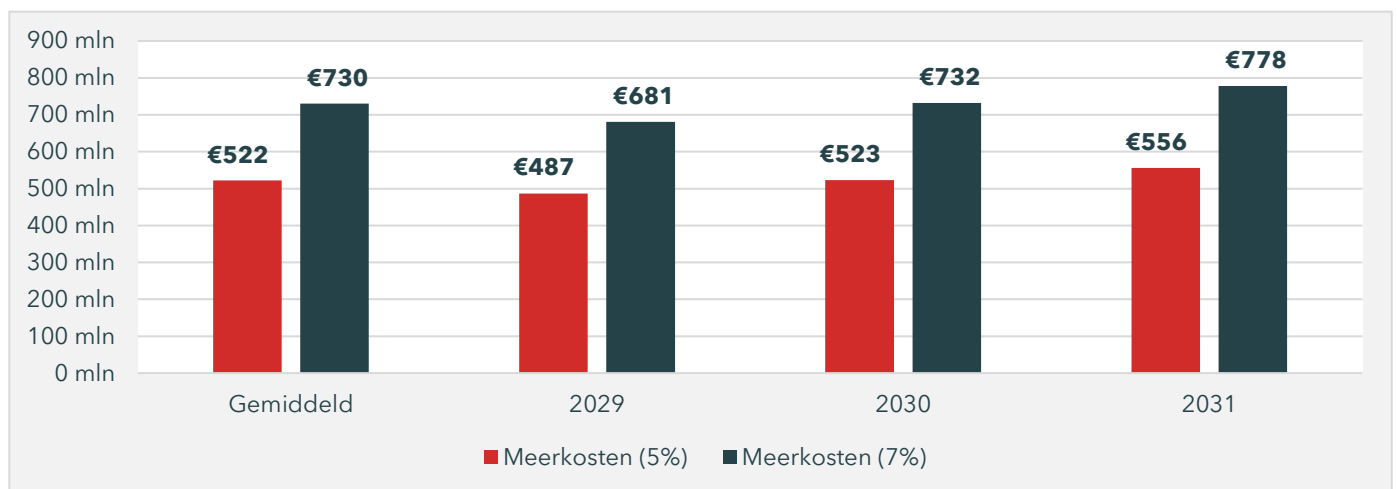
Bijlage A Gevoeligheidsanalyse

In de hoofdanalyse staat de maximumuurprijs (MUP) vast op het prijspeil 2026. In deze bijlage voeren we een gevoeligheidsanalyse uit waarin de MUP wél wordt **geïndexeerd in de jaren na 2026** in scenario 1 (variant A en B). Concreet hanteren we vanaf 2027 een jaarlijkse indexatie van **3,96 procent**, hetzelfde percentage dat is gebruikt voor de indexatie van de MUP van 2025 naar 2026. Alle overige aannames blijven gelijk aan de uitgangspunten van de hoofdanalyse (in Hoofdstuk 2). Hierdoor wordt inzichtelijk hoe gevoelig de budgettaire uitkomsten zijn voor de indexatie van de MUP.

Wederom berekenen we eerst de budgettaire effecten van het volledig loslaten van de arbeidseis in 2029, onder de aanname dat de MUP geïndexeerd wordt. Dit resulteert in hogere kosten van het afschaffen van de arbeidseis dan in de hoofdanalyse. Vervolgens vertalen we de meerkosten van het volledig afschaffen naar de meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029.

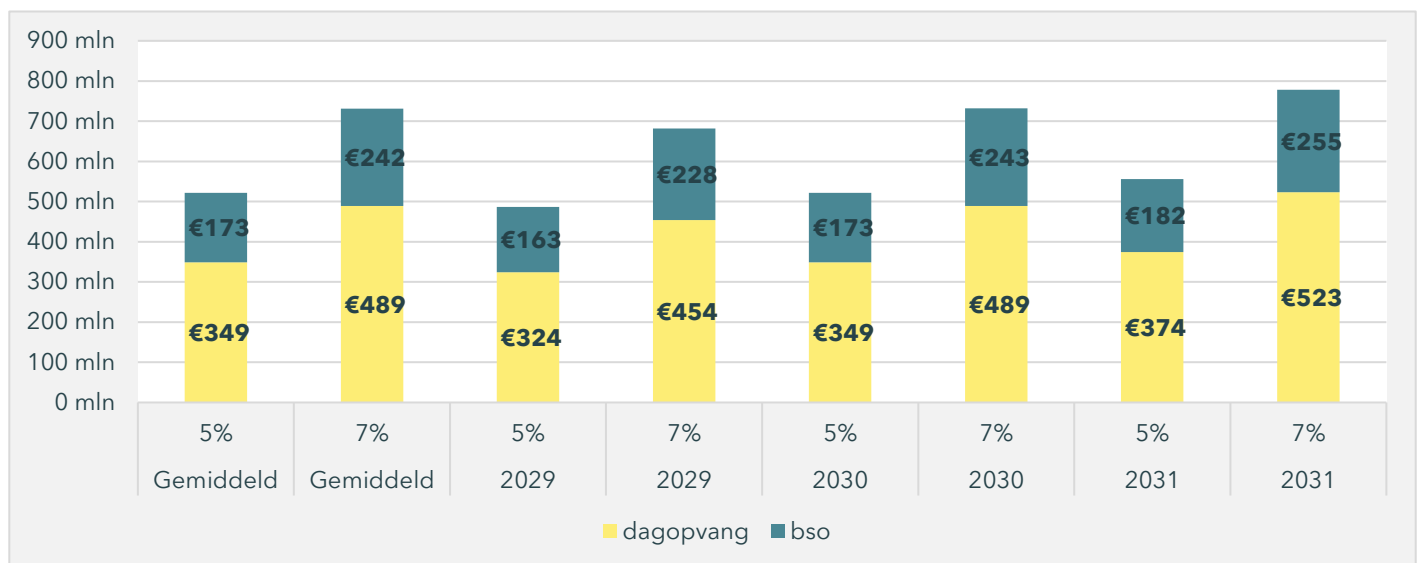
Bijlage A.1 Volledig afschaffen als tussenstap in berekening

Figuur A.1 De meerkosten van het volledig loslaten van de arbeidseis in 2029 ligt tussen €522 – €730 miljoen gemiddeld per jaar (indexatie 3,96 procent)

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

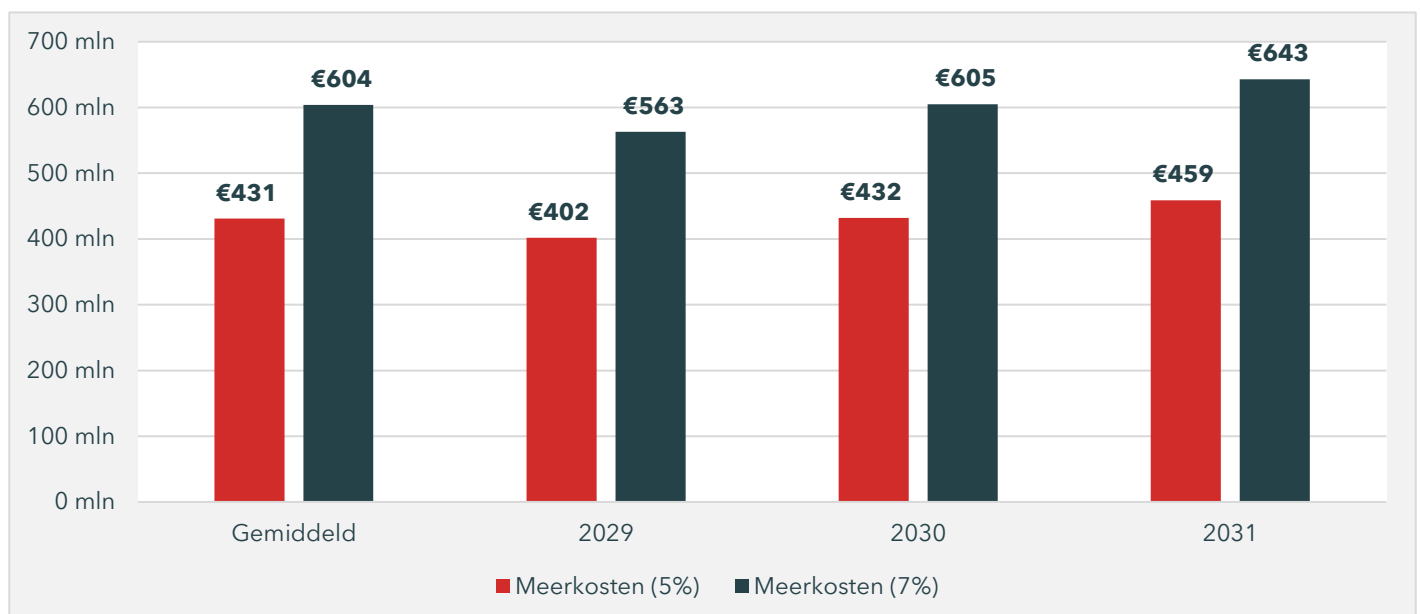
Figuur A.2 Bij een uniform gedragseffect liggen de gemiddelde meerkosten van de dagopvang tussen €349 - €489 miljoen per jaar en voor de bso tussen €173 - €242 miljoen per jaar

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

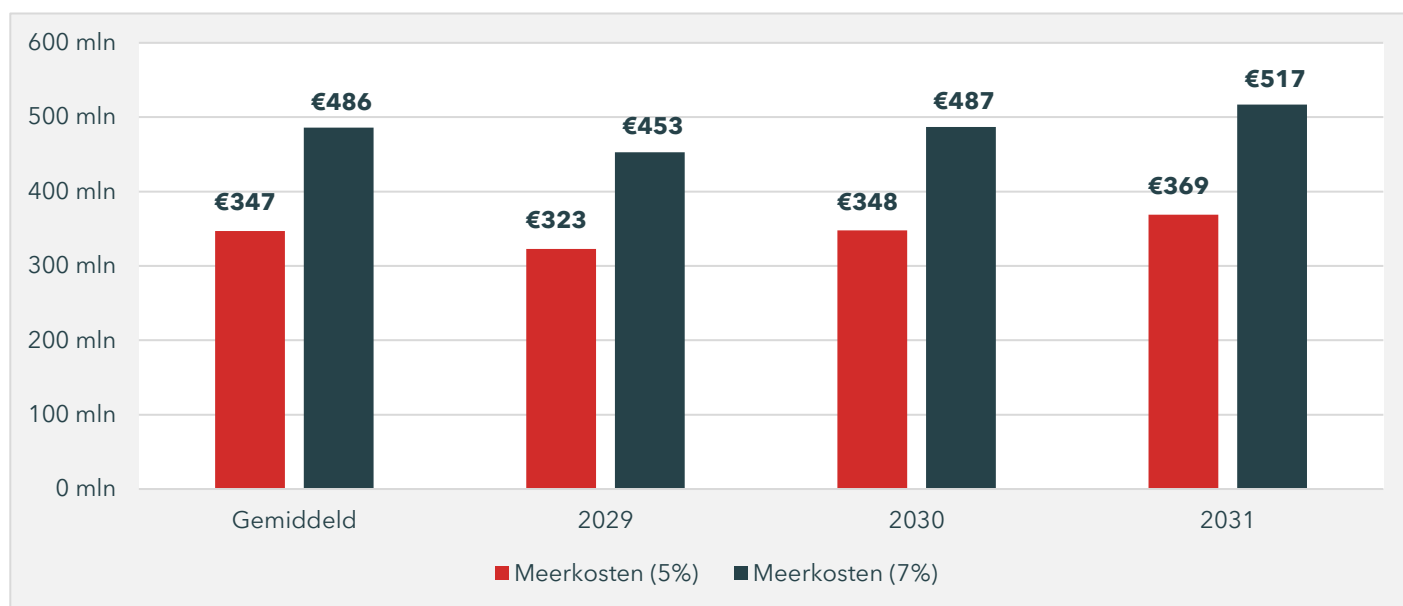
Bijlage A.2 Gedeeltelijk afschaffen in 2029 (scenario 1)

Figuur A.3 De meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029 liggen gemiddeld tussen €431 - €604 miljoen per jaar (Scenario 1A, indexatie 3,96%)

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Figuur A.4 De meerkosten van het gedeeltelijk loslaten van de arbeidseis in 2029 liggen gemiddeld tussen €347 – €486 miljoen per jaar (Scenario 1B, indexatie 3,96%)

Bron: Cijfers vraagprognose uit Bijlage 1: Kengetallen kinderopvang (2025), bewerkingen door SEO Economisch Onderzoek

Bijlage B Gedetailleerde beschrijving van uitgevoerde berekeningen

Bijlage B.1 Gedragseffect

Voor het bepalen van de meerkosten is het gedragseffect de belangrijkste bouwsteen. Dit effect geeft weer in welke mate de vraag naar kinderopvang stijgt wanneer gezinnen met een niet-werkende ouder niet langer worden uitgesloten door de arbeidseis. De puntschatting van 6 procent is gebaseerd op een eenvoudige vertaaltap van intentie naar verwacht feitelijk gebruik. De omvang van het gedragseffect kent de nodige onzekerheid. Daarom hanteren we een bandbreedte van 5 tot 7 procent.

Er zijn geen recente empirische schattingen van dit specifieke gedragseffect. Daarom baseren we ons op *Kijk op Kinderopvang* (SCP, 2018), een enquêtestudie onder ouders met kinderen van 0-12 jaar.¹⁷ In dit onderzoek is aan ouders die géén gebruikmaken van formele opvang gevraagd welke redenen daaraan ten grondslag liggen en in hoeverre zij wél opvang zouden afnemen bij lagere kosten. Omdat deze survey niet onderscheidt naar wel of niet voldoen aan de arbeidseis, gaan we uit van een representatieve steekproef.

Het aandeel gezinnen met ten minste één niet-werkende ouder (pNW) schatten we op circa 24,5 procent, afgeleid uit de Kwartaalrapportage Kinderopvang (SZW, Q1 2025)¹⁸ waarin de netto-arbeidsparticipatie van ouders wordt gerapporteerd. Het gedragseffect drukken we uit als percentage van het huidige totale gebruik (U, het aandeel kinderen met enige formele opvang, gemiddeld 45-50%). De berekening luidt:

$$\text{Gedragseffect} = \frac{pNW * q * r}{U} * 100\%$$

Met:

- pNW = 24,5% (aandeel huishoudens met minstens één niet-werkende ouder)
- q = 50% (aandeel niet-gebruikers dat aangeeft kinderopvang te gebruiken wanneer kosten lager zouden zijn)
- r = 24,5% (realisatiefactor: deel van intentie dat zich vertaalt in feitelijk gebruik)
- U = 50% (aandeel kinderen met enige vorm van formele kinderopvang)

Invulling geeft:

$$\text{Gedragseffect} = \frac{0,245 * 0,50 * 0,245}{0,50} * 100\% = 6\%$$

Bijlage B.2 Vertaalslag van volledig naar gedeeltelijk loslaten arbeidseis

Voor het bepalen van de budgettaire effecten van scenario's waarin de arbeidseis slechts gedeeltelijk wordt losgelaten, is het nodig om te vertalen wat er gebeurt wanneer ouders niet voor alle (werk)dagen in de week recht hebben op vergoeding, maar slechts voor een vastgesteld maximaal aantal opvangdagen of dagdelen. Deze vertaalslag maken we door te analyseren hoe het gewenste gebruik van ouders zich verhoudt tot dit vergoedingsplafond (het aantal dagen dat vergoed wordt). De mate waarin ouders in hun gebruik worden

¹⁷ Roeters & Bucx (2018).

¹⁸ Via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/10/25/kwartaalrapportages-kinderopvang-vanaf-2020>

begrensd, bepaalt welk deel van de meerkosten uit het volledige scenario ook daadwerkelijk optreedt onder een gedeeltelijke versoepeling.

Het budgettaire effect onder gedeeltelijk loslaten wordt berekend als:

$$Meerkosten_t = s * \Delta U_{DO,t}^{(vol)} * MUP_{DO,t} + s * \Delta U_{BSO,t}^{(vol)} * MUP_{BSO,t}$$

De schaalfactor (s) speelt hierin een cruciale rol. Deze factor geeft weer welk deel van het totale gewenste gebruik binnen het vergoedingsplafond valt en wordt als volgt gedefinieerd:

$$s = \frac{E[\min(plafond, D)]}{E[D]}$$

Betekenis van de symbolen:

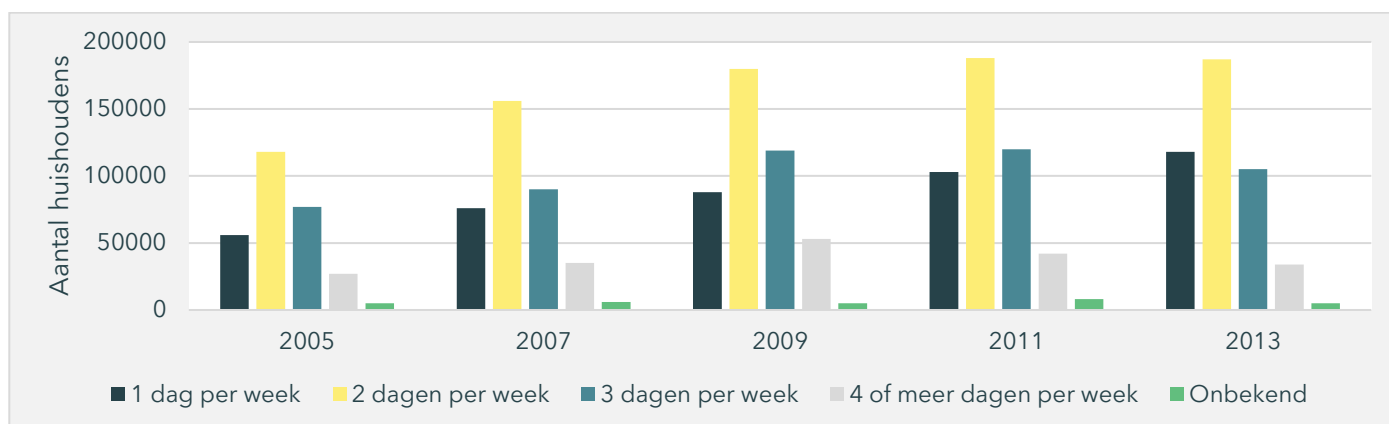
- D : aantal dagen opvang dat een ouder wil gebruiken per week (1, 2, 3 of 4+)
- $E[\dots]$: gemiddelde over alle ouders in de relevante doelgroep
- $s(plafond)$: aandeel van het oorspronkelijke gebruik dat binnen het vergoedingsmaximum blijft.
- $\Delta U(vol)$: extra kinduren die ontstaan wanneer de arbeidseis volledig wordt losgelaten.
- MUP : maximumuurprijs per type opvang.
- t : jaar (2029 – 2031)

In de Bijlage B.1 en B.2 werken we dit verder uit voor twee concrete varianten. Variant A gaat uit van het gebruikspatroon van huidige KOT-gebruikers. Variant B veronderstelt een lager gebruikspatroon voor ouders die momenteel niet aan de arbeidseis voldoen en laat zien hoe de meerkosten veranderen wanneer hun gemiddelde afname lager ligt.

Bijlage B.3 Variant A – Gebruikspatroon gebaseerd op huidige gebruikers

Voor de berekening van de schaalfactoren maken we gebruik van de verdeling van ouders over het aantal dagen formele kinderopvang per week. Figuur B.1 toont deze verdeling voor de jaren 2005–2013. Hoewel de meest recente waarneming uit 2013 komt, is de verdeling van huishoudens over afgenomen dagen tussen 2006 en 2013 redelijk stabiel. We gaan er daarom van uit dat deze dagverdeling ook nu een representatieve benadering vormt van het gebruikspatroon van ouders die al recht hebben op kinderopvangtoeslag. Deze verdeling hanteren we in variant A, waarin wordt aangenomen dat ouders die door gedeeltelijke versoepeling toegang krijgen tot vergoeding hetzelfde afnamegedrag vertonen. Er zijn gegevens beschikbaar over het aantal dagdelen formele kinderopvang die wordt afgenomen door ouders. Daarom veronderstellen we dat het aantal dagen kinderopvang zoals uitgevraagd door het CBS zowel betrekking kan hebben op het aantal dagen dagopvang, als het aantal dagdelen bso.

Figuur B.1 Verdeling aantal huishoudens over aantal dagen formele kinderopvang (kinderen 0-12 jaar)

Bron: CBS Statline (2013)

Specifiek gebruiken we de verdeling uit 2013 om de schaalfactor te bereken:

- 26 procent neemt 1 dag af
- 42 procent neemt 2 dagen af
- 23 procent neemt 3 dagen af
- 9 procent neemt 4 of meer dagen af (gemiddeld 4,5)

Stap 1 - Gemiddeld aantal gewenste dagen zonder plafond

$$E[D] = 1 * 0,26 + 2 * 0,42 + 3 * 0,23 + 4,5 * 0,09 = 2,195$$

Dit betekent dat ouders gemiddeld 2,2 dagen opvang per week wensen wanneer er geen begrenzing geldt. Omdat er geen gegevens beschikbaar zijn over de verdeling van huishoudens over aantal dagdelen bso, veronderstellen dat deze verdeling ook geldt voor gebruik van bso. Dus het gewenste aantal dagen dagopvang betreft 2,195 en het gewenste aantal dagdelen bso betreft 2,195.

Stap 2 - Toepassing van een 2-dagenplafond (dagopvang) of 2-dagdelen (bso)

Het vergoedingsplafond in de scenario's bedraagt 2 dagen dagopvang of 2 dagdelen bso. Het effectief vergoede gebruik wordt dan:

$$E[\min(2,D)] = 1 * 0,26 + 2 * 0,42 + 2 * 0,23 + 2 * 0,09 = 1,740$$

De schaalfactor voor is daarmee: $s = \frac{1,740}{2,195} = 0,793$

Interpretatie: ongeveer 79,3 procent van het totale gewenste gebruik valt binnen het 2-dagen- of 2-dagdelen-plafond. Anders gezegd: het plafond beperkt de vergoeding tot ongeveer viervijfde van het gebruik dat zou optreden wanneer ouders onbeperkt recht zouden hebben op vergoeding.

Bijlage B.4 Variant B - Lager gebruikspatroon voor Groep 1

Aannemend dat ouders van Groep 1, die nu niet aan de arbeidseis voldoen gemiddeld, **minder dagen opvang** gebruiken dan huidige werkende ouders, hanteren we in variant B een alternatieve verdeling:

- 60 procent neemt 1 dag af
- 30 procent neemt 2 dagen af
- 8 procent neemt 3 dagen af
- 2 procent neemt 4 of meer dagen af (gemiddeld 4,5)

Op dezelfde rekenwijze als in Bijlage B.1 leidt dit tot een schaalfactor (s) van 0,638.

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2025-187
ISBN 978-90-5220-611-0

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2025 SEO Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB, Amsterdam

+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl